

УДК 72.01

Швець Є. В.

аспірант кафедри інформаційних технологій в архітектурі КНУБА

РОЛЬ СЕРЕДЗЕМНОГО МОРЯ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: загальний огляд унікального середземноморського цивілізаційного синтезу та основних проблем формування і розвитку мультикультурного міського середовища Середземноморського регіону.

Ключові слова: Середземне море, Середземноморський регіон, цивілізація, розвиток, місто, ідентичність, Іслам, мультикультурне міське середовище.

Середземномор'я часто згадується як колиска Західної цивілізації. Назва моря походить від латинської *Mare Mediterraneum* – море посеред Землі, оскільки античні європейські і північно-африканські цивілізації розвивалися в басейні саме цього моря, яке було природним шляхом комунікації між ними. Протягом всієї людської історії його народи, міста впливали і надихали суспільства у всьому світі. Унікальні географічні та океанографічні якості Середземного моря – відносно спокійні води, невеликі коливання припливу, передбачуваний характер вітру, багатство і легкість риболовлі і різноманітність природних бухт – пропонували хороші умови для проживання людини і сприяли обміну товарів і ідей. Протягом багатьох століть це море грає центральну роль в життєзабезпеченні народів і різноманітних цивілізацій, що оточують його. Воно зіграло вирішальну роль в сприйнятті простору і континентів, які оточують його. Міфи та легенди посилюють культурний аспект моря як єдиної території, викликаючи уяву художників, поетів, державних діячів, імператорів і піратів. З часів Елліністичної, Римської, Арабської та Османської імперій, Середземне море було нанесено на карти світу як єдиний загальний елемент регіону, який тримає все навколо нього на місці, як постать, що грає об'єднуючу роль [5].

До сьогоднішнього дня розглядаючи береги Середземномор'я зсередини, можна помітити, що це море володіє дійсно об'єднуючим ефектом. Береги міст різних країн, їх населення та ідентичність здаються настільки схожими, що досить важко розрізнати їх національності. Всеосяжна сила морського горизонту створює досвід безперервного простору, де міста об'єднані горизонтальною базовою лінією, що червоною ниткою проходить через терitorіальні межі, національності, історії і віри. Бейрут, Тель-Авів, Анкона,

Тріполі, Алжир – в той час як вони є політично окремими особами, з'являються на горизонті як брат і сестра [5].

Середземномор'я визначається як регіон, що включає басейн Середземного моря з його островами і прилеглими територіями Європи, Азії та Африки і займає площу близько 4 мільйонів квадратних кілометрів. Багато районів цього регіону відрізняються сильною сейсмічністю. Саме тут розташовані і до цього дня діючі вулкани: Етна, Везувій, Стромболі. Різноманітні природні умови Середземномор'я. Субтропіки, напівпустелі, пустелі визначають різні підходи до ведення господарства, як історично сформовані, так і сучасні.

Зрозуміти специфіку Середземноморського регіону неможливо без аналізу його цивілізаційної своєрідності і суперечливості та взагалі історії цивілізацій. Цивілізаційний розвиток розгортається на своєрідній мультикультурній карті Середземномор'я, яку населяють народи що представляють різні типи етногенезу. Цей регіон, будучи батьківщиною декількох цивілізацій, не може бути ідентифіковано з жодною з них окремо.

Унікальність та своєрідність середземноморського цивілізаційного синтезу відзначалася багатьма авторами. Відомий історик Ф. Бродель, який взагалі ототожнював усіляку цивілізацію з культурно-історичною зоною, що пов'язана насамперед з географією та демографією [3] писав у своїй масштабній праці «Середземномор'я в епоху правління Філіпа II» що Середземне море тієї епохи – це не просто море, а “комплекс морів”, до того ж морів, помережених островами, розсічених півостровами, обмальованих посіченими побережжями. Його життя невіддільне від землі, його поезія пронизана сільськими мотивами, його мореплавателі – одночасно християни. Це в такій же мірі море оливкових гаїв та виноградників, як і море вузьких гребневих судів та круглих купецьких кораблів, та його історію неможна відокремити від світу суходолу, як глину не можна відірвати від рук майстра, який надає їй форми [4].

Так А. Тарговські, один із провідних спеціалістів та ідеологів ISCSC (Міжнародного товариства з порівняльного вивчення цивілізацій) у своїй класифікації цивілізацій виділяє Середземноморську інтегровану цивілізацію[6], що у минулому об'єднувала в собі проміжні цивілізації (Хетську, Ханаанську, Мікенську, Мінойську Єгипетську, Карфагенську (Пунічну), Елліністичну (Класичну), Римську, Візантійську) та сучасні цивілізації (Західну, Ісламську, Західно-єврейську).

Серед сучасних країн 22 мають безпосередній вихід до Середземного моря. Архітектурно-містобудівні процеси у міському середовищі цього регіону мають значний мультикультурний зasadчий контекст.

На період ХХ століття припадає неминуча взаємодія різних цивілізацій в умовах постколоніального періоду, що створило соціально-культурні проблеми мультикультуралізму та сприяло виникненню мультикультурного міського середовища країн Середземноморського регіону. Яскравим прикладом такої взаємодії є Франція та її Середземноморські колонії. У період між 1546 -1962 роками була створена Велика французька колоніальна імперія, до якої увійшли території всіх регіонів світу, зокрема і міжkontinentальний Ісламський Середземноморський регіон. Французькі заморські володіння у цьому регіоні включали в себе такі країни як Алжир, Туніс, Марокко, Сирія та Ліван. В період цієї колоніальної експансії та активної пропаганди, відбулося глибоке культурне взаємопроникнення Ісламської (Алжир, Туніс, Марокко, Ліван, Сирія) та Західної (Франція) цивілізацій, досить різних культурних просторів, кожен з яких має свої власні культурні характеристики та феномени. На думку американського політолога та соціолога, С. Хантінгтона саме між цими цивілізаціями відбуваються найбільші конфлікти у сучасному світі [2]. Прояви цього культурного взаємопроникнення знайшли своє яскраве відображення в міському середовищі цих країн [7]. Старі арабські міста (медини, касби) стискалися новими французькими містами (Віль Нуель), іноді зносилися цілі райони традиційної місцевої забудови та прорубувалися широкі центральні дороги (Рю дю Центр) для легкого доступу військ (на прикладі Касби Алжиру). Оскільки Іслам сформувавши соціальні, політичні і правові інститути, через них структурував і міський простір чітко поділивши місця та функції у своїх містах, ідентифікуючи Ісламську цивілізацію – Французька імперія нав'язувала цим територіям соціально-культурні принципи Західної цивілізації.

Тематика міста як культурно-історичного феномену почала активно розглядатися та вирішуватися як архітекторами та урбаністами так і соціологами, культурологами, психологами, істориками. Особливо в ситуації кризи ідентичності пов'язаної із переоцінкою існуючих цінностей та пошуком нових. Сучасні засоби інформації та інформаційні мережі руйнують кордони, зasadчі основи класу, етносу, національності, релігії, субкультури та взагалі руйнують минулі соціальні інститути, які раніше формували ідентифікаційний процес. Глобальні зміни в сучасному суспільстві спричинили ускладнення міського природно-техно-соціального середовища і вирішення цієї проблеми зумовлює необхідність створення принципово нових підходів до дослідження та моделювання міського середовища з опорою на існуючий науковий досвід вітчизняної та світової науки.

Отже Середземноморський регіон включаючи у свій простір культурні феномени різних цивілізацій, створив свою власну інтегровану Середземноморську цивілізацію, яка володіє унікальними культурними

характеристиками, що формують складне природно-техно-соціальне середовище середземноморських міст. Пошуки засобів перетворення мультикультурного міського середовища Середземномор'я й процесів співіснування людей з різними культурними традиціями повинні бути спрямовані на спроби трансформації з метою удосконалення життя мешканців міст.

Література

1. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. Мир и Запад / Арнольд Дж. Тойнби. – М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2011. – 318 с.
2. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций /С. Хантингтон: – М.: ACT, 2003. – 603 с.
3. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций / Бродель Ф.- М.: Весь мир, 2008. – 549 с.
4. Бродель Ф. Средиземное море и средиземноморский мир в эпоху Филиппа II в 3 ч. Ч. 1: Роль среды / Бродель Ф: – М.: Языки славянской культуры, 2002.- 496 с.
5. Segal R. Mediterranean port cities [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://rafisegal.com/mediterranean-port-cities/>
6. Targowski A. Towards a Composite Definition and Classification of Civilization/ Targowski A. //Comparative Civilizations Review, 2009. – No.60. – С. 79-98.
7. Швець Е. В. Особливості розвитку мультикультурних міст в умовах постколоніальних трансформацій. / Швець Е. В./ Сучасні проблеми архітектури та містобудування – К.: КНУБА, 2013 –№ 32 – С. 278-281.
8. Besim S. Hakim. Building towns and neighborhoods:learning from traditional mediterranean urbanism [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://www.charrettecenter.net/charrettecenter.asp?a=spf&pfk=7&gk=220>

Аннотация

Общий обзор уникального средиземноморского цивилизационного синтеза и основных проблем формирования и развития мультикультурной городской среды Средиземноморского региона.

Ключевые слова: Средиземное море, Средиземноморский регион, цивилизация, развитие, город, идентичность, Ислам, мультикультурная городская среда.

Abstract

Overview of unique civilization synthesis and major problems of multicultural Mediterranean region's urban formation and development.

Keywords: Mediterranean sea, the Mediterranean region ,civilization, development, city, identity, Islam, multicultural Mediterranean region.